

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act)

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act) (U 28/2021 vp): Jatkokirjelmä UJ 29/2022 vp on saapunut eduskuntaan.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- hallintovaliokunta HaVL 25/2021 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 17/2021 vp
- talousvaliokunta TaVL 27/2021 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 14/2021 vp
- lakivaliokunta LaVL 14/2021 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 37/2021 vp
- tulevaisuusvaliokunta TuVL 9/2021 vp
- suuri valiokunta SuVL 3/2021 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 2/2023 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 4/2023 vp
- hallintovaliokunta HaVL 9/2023 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 4/2023 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Emma Patovuori, sisäministeriö
- hallitusneuvos Anna Vuopala, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtava asiantuntija Maria Hauptmann, työ- ja elinkeinoministeriö

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ / JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Komission alkuperäisen tekoälyasetusehdotuksen tavoitteena on ollut vastata tekoälyjärjestelmien aiheuttamiin uhkiin ihmisten terveydelle, turvallisuudelle ja perusoikeuksien toteutumiselle. Komission ehdotuksen mukaan tekoälyjärjestelmiä säänneltäisiin riskiperustaisesti ja käyttötapauskohtaisesti. Asetusehdotuksessa kiellettäisiin haitallisia tekoälyn käyttötapauksia sekä asetetaan tiukennettuja vaatimuksia ns. korkean riskin tekoälyjärjestelmiksi luokiteltaville järjestelmille.

Asetusehdotus on luonteeltaan horisontaalinen, ja koskee monella eri yhteiskunnan sektorilla, kuten lainvalvonnassa, koulutuksessa, julkisen sektorin palveluiden ja etuuksien myöntämisessä sekä oikeuslaitoksen toiminnassa käytettäviä tekoälyjärjestelmiä. Asetusehdotuksessa säädetään myös korkean riskin tekoälyjärjestelmien arvoketjuun kuuluvien toimijoiden (tarjoajat, jakelijat, maahantuojat, käyttäjät) velvollisuuksista sekä tekoälyjärjestelmien markkinavalvonnasta. Asetusehdotuksessa säädetään tekoälyjärjestelmien testaamisesta sääntelyn testiympäristöistä (regulatory sandbox), joiden avulla on mahdollista muun muassa varmistaa, että järjestelmä täyttää asetuksen vaatimukset. Komission ehdotuksen mukaan Eurooppaan perustettaisiin tekoälyneuvosto tukemaan asetuksen täytäntöönpanoa. Asetusta rikkoville tahoille voitaisiin määrätä sanktioita esimerkiksi seuraamusmaksujen muodossa.

Asetusehdotusta koskevat kolmikantaneuvottelut (ns. trilogit) käynnistettiin Ruotsin puheenjohtajuuskauden lopussa kesäkuussa 2023. Nykyisen puheenjohtajamaa Espanjan kaudella pidettiin toiset neuvottelut heinäkuussa 2023. Useat keskeiset asiakokonaisuudet ovat yhä auki, kuten tekoälyn määritelmä, kielletyt tekoälyn käyttötapaukset, korkean riskien tekoälyjärjestelmien luokittelu ja yleiskäyttöisiä tekoälyjärjestelmiä koskeva sääntely. Tavoitteena saavuttaa toimielinten välinen yhteisymmärrys asetusehdotuksesta loppuvuodesta 2023.

Valtioneuvoston kanta

Hallitusohjelman mukaan hallitus vaikuttaa aktiivisesti ja ennakolta siihen, että alustataloutta, tekoälyä, dataa ja digitalisaatiota koskeva EU-sääntely kulkee mahdollistavaan, tasapainoiseen ja Suomen kannalta edulliseen suuntaan, ja minimoi kansallisen lisäsääntelyn.

Suomen kannat komission asetusehdotukseen on kuvattu U-kirjelmässä (U 28/2021 vp) ja U-jatkokirjeessä (UJ 29/2022 vp). Suomen kantoja täsmennetään seuraavasti:

Suomi pyrkii yleisesti siihen, että neuvotteluissa voitaisiin tukeutua mahdollisimman pitkälle neuvoston yleisnäkemykseen. Euroopan parlamentin esittämissä muutoksissa asetusehdotukseen on lisätty lukuisia uusia elementtejä, joiden vaikutuksia ei ole voitu arvioida. Erityisesti Suomi suhtautuu varauksellisesti korkean riskin tekoälyjärjestelmien listauksen (liite III) laajennukseen neuvoston yleisnäkemykseen verrattuna.

Suomi suhtautuu varauksellisesti Euroopan parlamentin ehdotukseen tekoälyavusteisen rikosanalyysin sisällyttämisestä korkean riskin tekoälyjärjestelmien listaukseen (liite III 6 kohta g ala-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2023 vp

kohta). Suomi pitää tärkeänä, että jatkossakin rikosanalyysissä käytettävää dataa olisi mahdollista analysoida tehokkaasti tekoälyn avulla rikostutkinnassa. Jos kyseiset järjestelmät päätetään kuitenkin sisällyttää korkean riskin tekoälyjärjestelmien listaukseen, on jatkokäsittelyssä varmistuttava siitä, ettei niitä käytetä ainoastaan luonnollisen henkilön toimintaa avustavassa tarkoituksessa. Lisäksi Suomi katsoo, että jatkokäsittelyssä on tarpeen täsmentää, mitkä tekoälyjärjestelmät kuuluisivat rikosanalyysin toteuttamiseen käytettäviin järjestelmiin.

Suomi pitää tärkeänä sitä, ettei kiellettyihin tekoälykäytänteisiin kuuluisi luonnollisia henkilöitä koskevien riskiarviointien tai data-analyysien teko lainvalvontaviranomaisten toiminnassa tekoälyn avulla perustuen henkilön liikkumistietoihin. Lisäksi Suomi pyrkii ensisijaisesti siihen, etteivät henkilöiden tunnetiloista päätelmiä tekevät tekoälyjärjestelmät lainvalvonnassa olisi kiellettyjä, mutta voi tarvittaessa suhtautua kysymykseen joustavasti. Suomi pitää tärkeänä, ettei henkilön liikehdintää, liikehdintätapaa tai muita liikkumisen ominaispiirteitä käsitetä tunnetiloiksi.

Suomen mukaan tekoälyä pitäisi voida hyödyntää reaaliaikaisessa sekä jälkikäteisessä biometrisessä etätunnistamisessa lainvalvontaviranomaisten toiminnassa tietyin tarkasti rajatuin reunaehdoin ja huomioiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Tekoälyä hyödyntävien jälkikäteisten biometrinen etätunnistusjärjestelmien käyttö tallenteiden tai muun kertyneen materiaalin perusteella tulisi olla lähtökohtaisesti sallittua lainvalvontaviranomaisille esimerkiksi tiettyihin valvonnan, rikostorjunnan ja -tutinnan, sekä lupahallinnon käytötapauksiin ilman erillistä tuomioistuimelta haettavaa päätöstä. Tekoälyavusteisen biometrisen etätunnistamisen sallimista tulee arvioida kuitenkin perustuslain, tietosuojasääntelyn ja perusoikeuskirjan asettamien reunaehtojen perusteella. Suomen mukaan neuvotteluissa tulisi pyrkiä siihen, että viranomaisen luvanantamismenettelystä tekoälyn käyttöön biometrisessä etätunnistamisessa ei muodostuisi hallinnollisesti liian raskasta, jolloin riskinä on viivytykset luvan saamisessa. Suomi pitää tärkeänä, ettei asetusehdotus aseta kohtuuttomia esteitä tekoälyn hyödyntämiselle tullivalvonnassa esimerkiksi riskianalyysien teossa.

Suomi pyrkii siihen, että yleiskäyttöisiä tekoälyjärjestelmiä koskeva lainsäädäntökehys olisi mahdollisimman selkeä ja teknologianeutraali. Suomen mukaan neuvotteluissa tulisi pyrkiä siihen, että sekä perustamalleja ja yleiskäyttöisiä tekoälyjärjestelmiä koskisi mahdollisimman yhtenäinen sääntely sen sijaan, että asetuksessa luotaisiin erillinen perustamalleihin keskittyvä sääntely. Suomi kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan parlamentti ehdottaa perustamallien tarjoajille asetettavan merkittävästi uusia velvoitteita. Suomi pitää tarpeellisena arvioida, tulisiko perustamallien tarjoajille asetettavissa velvollisuuksissa huomioida paremmin mallien aiheuttamat riskit käytötapauksen mukaan. Euroopan parlamentin muutosehdotuksella perustamallien tarjoajille voitaisiin asettaa esimerkiksi velvollisuus julkaista tiivistelmä perustamallin kouluttamiseen käytetystä datasta, joka on suojattu tekijänoikeuksilla. Suomen mukaan kyseisen velvollisuuden suhdetta ja vaikutuksia voimassa olevaan tekijänoikeuksia koskevaan sääntelyyn tulisi arvioida tarkemmin huomioiden lähtökohta, että tekijänoikeuslainsäädäntö soveltuu tekoälyjärjestelmiin. Suomi pitää tärkeänä, että järjestelmien tarjoajien olisi mahdollista toteuttaa kyseinen velvoite käytännössä, eikä velvoitteen täyttäminen olisi kohtuuttoman raskasta järjestelmien tarjoajille.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2023 vp

Suomi suhtautuu lähtökohtaisesti varauksellisesti siihen, että tekoälyasetuksessa asetettaisiin kaipa-alaista sääntelyä yksipuolisesti asetettujen sopimusehtojen kohtuuttomuudesta Euroopan parlamentin ehdotuksen mukaisesti. Ehdotetun sääntelyn kohdentuminen on epäselvää, ja sitä olisi syytä neuvottelujen kuluessa selkeyttää. Ehdotettua sääntelyä tulisi myös arvioida sopimusvapauden toteutumisen, yritysten välisen kilpailun ja markkinoiden toimivuuden näkökulmasta. Jos asetusehdotukseen sisällytetään sääntelyä kyseisistä sopimusehdoista, sääntelyn tulisi vastata rakenteeltaan mahdollisimman paljon kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua neuvoston direktiiviä 93/13/ETY, jonka mukaisesti yksittäisiä sopimusehtoja ei määritellä laissa kaikissa tapauksissa kohtuuttomiksi, vaan sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon kaikki tapaukseen liittyvät olosuhteet. Suomi katsoo, että ehdotettua sopimusehtoja koskevaa sääntelyä tulee tarkentaa esimerkiksi niiden tilanteiden osalta, joissa sopimusosapuolet katsotaan neuvotteluvoimaltaan tasavahvuiseksi. Suomi suhtautuu varauksellisesti siihen, että asetuksen sääntely vaikuttaisi taannehtivasti voimassa oleviin sopimuksiin. Neuvotteluissa tulisi täsmentää, mitkä ovat asetuksen oikeusvaikutukset voimassa oleviin sopimuksiin.

Suomi suhtautuu lähtökohtaisesti varauksellisesti Euroopan parlamentin ehdotukseen siitä, että korkean riskin tekoälyjärjestelmiä koskeva rekisteröintivelvoite EU:n julkiseen tietokantaan kattaa myös lainvalvonnan, maahanmuuton ja rajavalvonnan sektorit sekä kriittisen infrastruktuurin turvallisuuskomponentit. Jos rekisteröintivelvoite koskisi kuitenkin kyseisillä sektoreilla käytettäviä järjestelmiä, rekisteröitävien tietojen ei tulisi vaarantaa järjestelmiä koskevien sensitiivisten tietojen paljastumista. Tämä voisi edellyttää järjestelmistä rekisteröitävien tietojen kaventamista.

Suomen mukaan neuvottelujen edetessä tulisi tarkentaa, mitkä julkisten palveluiden ja etuuksien myöntämisessä käytettävät tekoälyjärjestelmät luokitellaan korkean riskin tekoälyjärjestelmiksi. Asetusehdotuksessa on epäselvää, kuuluisivatko esimerkiksi lakisääteisten vakuutusten toimeenpanoon liittyvät tekoälyjärjestelmät korkean riskin tekoälyjärjestelmien listaukseen.

Suomen mukaan edustajakannedirektiivin soveltamisalaan voitaisiin lisätä tekoälyasetuksesta ne säännökset, joilla on merkitystä kuluttajien yhteisten etujen suojaamisen kannalta. Jos tekoälyasetus lisittäisiin ilmoittajansuojeludirektiivin soveltamisalaan, Suomi kiinnittää huomiota siihen, että tekoälyasetuksen soveltamisala on ilmoittajansuojeludirektiivin soveltamisalaa huomattavasti laajempi, mikä voi laajentaa direktiivin soveltamisalaa ennakoimattomalla tavalla. Tämän vuoksi Suomi katsoo tarpeelliseksi arvioida ilmoittajansuojeludirektiivin soveltamisalan laajenuksen vaikutuksia jatkokäsittelyssä.

Suomen mukaan neuvottelujen kuluessa tulisi arvioida, tulisiko avoimen lähdekoodin avulla kehitettyjen tekoälyjärjestelmien kuulua asetuksen soveltamisalaan tietyissä tilanteissa, esimerkiksi jos kyseisiä järjestelmiä hyödynnetään osana korkean riskin tekoälyjärjestelmää. Jos avoimen lähdekoodin lisenssein tarjottuja tekoälyjärjestelmiä käytetään esimerkiksi korkean riskin käyttötarkoituksissa, niiden markkinoille saattaminen tai käyttöönotto voi mahdollisesti aiheuttaa uhkia perusoikeuksien toteutumiselle. Suomen mukaan avointa lähdekoodia koskevaa soveltamisalapoikkeusta tulisi myös arvioida ja täsmentää suhteessa ehdotettuihin muutoksiin siitä, että tekoälyjärjestelmiä koskeva tieteellinen tutkimus- ja kehitystoiminta jää lähtökohtaisesti asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2023 vp

Euroopan parlamentti ehdottaa sääntelyä yleisistä periaatteista, joita sovellettaisiin kaikkiin tekoälyjärjestelmiin, sekä toimenpiteitä tekoälyn ymmärryksen kasvattamisesta esimerkiksi henkilöstön koulutuksen avulla. Jos asetusehdotukseen sisällytetään kyseistä sääntelyä, neuvotteluissa tulisi pyrkiä siihen, että kyseinen sääntely toisi aitoa lisäarvoa esimerkiksi tekoälyjärjestelmien turvallisuuden kehittämiselle ja käytölle eikä asettaisi kohtuuttomia velvoitteita eri toimijoille. Lisäksi Suomi kiinnittää huomiota OECD:n tekoälyä koskeviin periaatteisiin sekä muihin tekoälyn käytöstä tehtyihin linjauksiin ja suosituksiin.

Suomi kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan parlamentti ehdottaa muutoksia säännöksiin koskien tekoälyasetusta valvovia viranomaisia. Suomen mukaan neuvotteluiden kuluessa tulisi arvioida, tulisiko asetusehdotuksessa jättää lisää liikkumavaraa kansallisten viranomaisten tehtävien järjestämiseen huomioiden jäsenvaltioiden viranomaisten nykyiset tehtävät ja hallinnolliset rakenteet. Jos asetusehdotukseen sisällytetään Euroopan parlamentin ehdotuksen mukaisesti sääntelyä viranomaisten välisistä yhteistutkinnoista unionin laajuisissa asetuksen rikkomusten tilanteissa, Suomen mukaan tulisi pyrkiä selkeyttämään viranomaisten toimivallan sisältöä sekä mahdollistamaan tarvittaessa kansallinen liikkumavara tutkinnan järjestämiseen.

Jos asetukseen sisällytetään Euroopan parlamentin ehdottamaa sääntelyä oikeussuojakeinoista, Suomi pitää tarpeellisena arvioida neuvottelujen kuluessa ehdotetun sääntelyn yhteensopivuutta suhteessa kansallisiin oikeussuojakeinoihin ja niitä koskeviin menettelyihin. Lisäksi Suomen mukaan ehdotetun sääntelyn suhdetta nykyisiin käytössä oleviin markkinavalvonnassa käytettäviin oikeussuojakeinoihin, kuten viranomaiselle tehtävään ilmoitukseen, tulisi arvioida tarkemmin. Johtuen Suomen laillisuusvalvonnan erityispiirteistä Suomi suhtautuu kriittisesti kansalliseen tuomioistuimelle tehtäviin valituksiin tilanteissa, joissa kansallinen viranomainen viivästyy päätöksenteossa tai muiden toimenpiteiden suorittamisessa. Suomen mukaan Euroopan parlamentin ehdottamaa sääntelyä henkilön oikeudesta saada selvitys tekoälyjärjestelmän merkityksestä päätöksentekoprosessissa on arvioitava tarkemmin suhteessa yleiseen tietosuojasetukseen ja minimoida mahdollisen päällekkäisen sääntelyn vaikutukset.

Suomi katsoo, että asetuksessa tulisi varmistaa riittävä siirtymäaika asetuksen täytäntöönpanolle koskien esimerkiksi valvovien viranomaisten nimeämistä jäsenvaltioissa sekä eri toimijoiden toiminnan mukauttamista asetuksen vaatimuksiin. Suomi kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan parlamentin ehdottama kolmen kuukauden määräaika kansallisen valvovan viranomaisen nimeämiseen on lyhyt ottaen huomioon tarpeen muuttaa kansallista lainsäädäntöä valvovien viranomaisten tehtävistä. Kyseisen ehdotetun määräajan suhdetta asetuksen täytäntöönpanoa koskeviin siirtymäaikasäännöksiin tulisi myös täsmentää neuvotteluiden kuluessa.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Nyt käsiteltävänä oleva valtioneuvoston jatkokirjelmä (UJ 22/2023 vp) koskee erityisesti valtioneuvoston kantoja käynnissä oleviin kolmikantaneuvotteluihin. Kirjelmässä otetaan kantaa Euroopan parlamentin neuvotteluissa tekemiin muutosehdotuksiin. Neuvotteluissa keskeisimpiä asiakokonaisuuksia ovat tekoälyjärjestelmän määrittely, kiellettyjen tekoälykäytänteiden listaus, korkean riskin tekoälyjärjestelmien luokittelu ja järjestelmiä koskevat vaatimukset sekä ns. yleiskäyttöisille tekoälyjärjestelmille (general purpose AI systems) asetettavat vaatimukset.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2023 vp

(2) Euroopan parlamentti on tehnyt asetusehdotukseen lukuisia muutos- ja lisäysehdotuksia. Valiokunnan saamien selvitysten mukaan vielä ei ole kaikkien kysymysten osalta tiedossa, miten neuvoston puheenjohtajamaa tulee ehdottamaan kolmikantaneuvotteluiden (trilogit) mandaattia muutettavaksi Euroopan parlamentin ehdotusten valossa.

(3) Suuri valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kyse on täysin uudesta sääntelystä alalla, joka kehittyi erittäin nopeasti. Esimerkkinä kehityksestä voidaan mainita vuoden 2023 alussa - eli komission alkuperäisen ehdotuksen julkaisun ja neuvoston yleisnäkemyksen hyväksymisen jälkeen - julkaistut yleiskäyttöiset tekoälypalvelut (ChatGPT ja Google Bard).

(4) Suuri valiokunta katsoo perustuslakivaliokunnan tavoin, että tekoälyasetus vaikuttaa tulevaisuuden yhteiskuntaan perustavanlaatuisella tavalla, ja sillä on perusoikeusjärjestelmän kannalta erittäin merkittäviä oikeusvaikutuksia (PeVL 37/2021 vp). Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että kirjelmän sisältämä eri asiakokonaisuuksien perus- ja ihmisoikeuksien arviointi ei tarjoa riittävästi tietoa valtioneuvoston kantaan yhtymisen arviointiin. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan asetukseen liittyy edelleen merkittäviä jatkovalmistelu- ja täsmennystarpeita (PeVL 4/2023 vp).

(5) Suuri valiokunta katsoo, ettei sillä ole edellä kuvatuista syistä johtuen mahdollisuutta ottaa tyhjentävästi kantaa valtioneuvoston kirjelmän sisältämiin kysymyksiin käytettävissä olevan varsin niukan käsittelyajan puitteissa. Valiokunta esittää kuitenkin jatkokirjelmän sisältämistä kysymyksistä seuraavia huomioita valtioneuvostolle jatkoneuvotteluissa huomioitaviksi.

(6) Suuri valiokunta korostaa aiemman lausuntonsa (SuVL 3/2021 vp) tapaan sitä, että sääntelyn yksityiskohtaisuuden tason suhteen on löydettävä oikea tasapaino. Sääntelyn on oltava riittävän tarkkaa, jotta perusoikeuksien toteutuminen voidaan turvata ja jotta toimintaympäristö olisi yritysten näkökulmasta ennakoitavissa. Samalla tulee välttää liiallista ja liian yksityiskohtaista sääntelyä. Sääntelyn tulisi mahdollistaa ja edistää turvallisten tekoälyteknologioiden kehittämistä, hyödyntämistä ja käyttöä eikä toimia sen esteenä.

(7) Suuri valiokunta katsoo, että sääntelyn tulee olla oikeasuhtaista, esimerkiksi riskiluokat tulee määritellä riskiperusteisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että sääntelyn tulee tuoda lisäarvoa ja olemassa olevan EU-lainsäädännön kanssa päällekkäistä sääntelyä tulisi välttää. Suuri valiokunta katsoo liikenne- ja viestintävaliokunnan tavoin, että jatkovalmisteluissa tulee pyrkiä arvioimaan sääntelyn vaikutukset mahdollisimman kattavasti (LiVL 2/2023 vp).

(8) Suuri valiokunta korostaa, että sääntelyn tulee asetusehdotuksen mukaisesti varmistaa korkeatasoinen perusoikeuksien suojelu ja vastata tekoälyn ihmisten fyysiselle ja psyykkiselle terveydelle aiheuttamiin riskeihin ja laajempiin yhteiskunnallisiin uhkiin (ks. myös SuVL 3/2021 vp). Sivistysvaliokunta on nostanut lausunnossaan esiin, että lasten ja nuorten suojelu tulee huomioida, kun arvioidaan, mihin riskikategorioihin järjestelmät luokitellaan (SiVL 4/2023).

(9) Suuri valiokunta viittaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon, jonka mukaan jatkokirjelmässä ehdotetun sääntelyn muutokset sekä tekoälyn teknologisessa kehityksessä ja yhteiskunnal-

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2023 vp

lisessä merkityksessä tapahtuneet alkuperäisen kirjelmän jälkeiset muutokset huomioon ottaen ei tehdä riittävästi selkoa asetusehdotukseen jatkokäsittelyssä tehdyistä merkittävistä perustelujen ja säännösten muutoksista sekä valtioneuvoston kannasta niihin. Perustuslakivaliokunnan lausunnoista ilmenevät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset tulee huomioida nyt käsittelyn pohjana olevaa kirjelmää paremmin valtioneuvoston kannan muodostuksessa (PeVL 4/2023 vp).

(10) Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto edistää neuvotteluissa sellaista ratkaisua, joka turvaa sekä lainvalvontaviranomaisten toimintaedellytykset että korkean ihmis- ja perusoikeuksien suojan. Suuri valiokunta katsoo hallintovaliokunnan ja liikenne- ja viestintävaliokunnan tavoin, että sääntelyssä tulee löytää asianmukainen tasapaino turvallisuuden varmistamisen ja yksityisyyden suojan ja muiden perusoikeuksien välillä (HaVL 9/2023 vp ja LiVL 2/2023 vp). Tämä on olennainen kysymys erityisesti koskien asetuksen biometristä tunnistamista ja massavalvontaa koskevaa sääntelyä. Tätä tasapainoa tulee hakea, kun arvioidaan, mihin riskiluokkaan valvonnan, tarkkailun, liikkeiden ja tunteiden tunnistaminen tekniikat tulisi laittaa. Hallintovaliokunta toteaa lausunnossaan, että lainvalvontaviranomaisilla tulee olla oikeasuhtaiset toimintamahdollisuudet rikosten ennaltaehkäisemiseksi, paljastamiseksi ja rikollisten rikosoikeudelliseen vastuuseen saattamiseksi.

(11) Tekoälyllä on hyvin merkittäviä vaikutuksia tekijänoikeuksiin ja luovaan alaan. Suuri valiokunta korostaa sivistysvaliokunnan tavoin, että tekoälyasetuksen valmistelussa tulee huolehtia tekijänoikeuksien ja inhimillisen tekemisen edellytysten turvaamisesta (SiVL 4/2023 vp). Suuri valiokunta kiinnittää huomiota sivistysvaliokunnan näkemykseen siitä, että Euroopan parlamentin ehdottama velvollisuus julkaista yleiskäyttöisten tekoälyjärjestelmien osalta yhteenveto kouluttamiseen käytetystä aineistosta edistäisi tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa, lisensointia ja hallinnointia. Jatkovalmisteluissa tulisi arvioida, olisiko tällainen velvoite käytännössä toteutettavissa. Lisäksi tulisi selvittää Euroopan parlamentin ehdotusten suhdetta olemassa olevaan tekijänoikeuslainsäädäntöön.

(12) Suuri valiokunta katsoo sivistysvaliokunnan tavoin, että perustamalleja koskevassa sääntelyssä on huomioitava erityisesti avoimen lähdekoodin ohjelmistokehitys ja tieteellisen tutkimustyön tarpeet (SiVL 4/2023 vp).

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Suuri valiokunta edellyttää,

että valtioneuvosto ottaa edellä esitetyn huomioon ja että se pitää eduskunnan oikea-aikaisesti ja riittävästi informoituna asian jatkovalmisteluissa.

Valiokunnan lausunto SuVL 3/2023 vp

Helsingissä 28.9.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Autto kok

1. varapuheenjohtaja Laura Huhtasaari ps

2. varapuheenjohtaja Maria Guzenina sd

jäsen Sanna Antikainen ps

jäsen Eva Biaudet r

jäsen Juho Eerola ps

jäsen Ritva Elomaa ps

jäsen Elisa Gebhard sd

jäsen Ville Kaunisto kok

jäsen Teemu Keskisarja ps

jäsen Kimmo Kiljunen sd

jäsen Jani Kokko sd

jäsen Katri Kulmuni kesk

jäsen Merja Kyllönen vas

jäsen Mika Lintilä kesk

jäsen Helena Marttila sd

jäsen Maria Ohisalo vihr

jäsen Susanne Päivärinta kok

jäsen Onni Rostila ps

jäsen Aura Salla kok

jäsen Saara-Sofia Sirén kok

jäsen Sari Tanus kd

jäsen Sinuhe Wallinheimo kok

jäsen Eerikki Viljanen kesk

varajäsen Timo Furuholm vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaisa Männistö